

KONKURS TEMATYCZNY

NIEPODLEGŁA

DROGA POLSKI DO ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI • SP I LO/TECH

ZAKRES TEMATYCZNY

Klasy IV–VI, VII–VIII oraz LO/TECH • jesień 2026

25

pytań A–D

1

poprawna odpowiedź

60

minut

Jak rozumieć zakres

- Konkurs ma własny, zamknięty program. Nie jest wymagane zrealizowanie całej historii Polski pod zaborami ani całego materiału o II Rzeczypospolitej przed terminem konkursu.
- Poziom dla klas VII–VIII obejmuje cały zakres klas IV–VI oraz dodatkowe zagadnienia wskazane na stronie 3. Poziom LO/TECH obejmuje pełny zakres poziomów 1 i 2 oraz rozszerzenie ze strony 4.
- Pytania dotyczą drogi Polski do odzyskania i utrwalenia niepodległości: od utraty państwa w 1795 r., przez działania niepodległościowe i I wojnę światową, po odbudowę państwa i podstawowe zagadnienia walki o granice.
- Liczy się wiedza o wskazanych wydarzeniach, postaciach, pojęciach, dokumentach i symbolach oraz umiejętność pracy z prostym materiałem źródłowym odpowiednim do poziomu.

Twarda granica

- arkusz nie zawiera pytań z wydarzeń, postaci i pojęć niewymienionych w odpowiednim zakresie, chyba że wszystkie informacje konieczne do odpowiedzi znajdują się w materiale źródłowym zadania;
- nie wymagamy pełnej historii II Rzeczypospolitej, szczegółowych przebiegów bitew, rozbudowanych programów partyjnych ani pamięci szybko zmieniających się lub pobocznych danych.

IV–VI**POZIOM 1 • KLASY 4–6**

Rozbiory, życie pod zaborami, I wojna światowa i odzyskanie niepodległości

1. Utrata niepodległości i zabory

- rozbiory Polski; III rozbiór w 1795 r.; utrata własnego państwa;
- trzech zaborcy: Rosja, Prusy i Austria; pojęcia: zabór, zaborca, niepodległość;
- proste rozpoznawanie ziem polskich pod zaborami na mapie.

2. Polacy pod zaborami

- powstanie listopadowe i powstanie styczniowe – jako najważniejsze przykłady walki zbrojnej o niepodległość;
- rusyfikacja i germanizacja – podstawowe znaczenie pojęć;
- rola języka polskiego, kultury, tradycji i symboli narodowych w zachowaniu polskości.

3. I wojna światowa i Legiony Polskie

- I wojna światowa 1914–1918; fakt, że państwa zaborcze znalazły się po przeciwnych stronach konfliktu;
- Legiony Polskie i ich związek z Józefem Piłsudskim;
- znaczenie wojny dla powstania możliwości odbudowy państwa polskiego.

4. Najważniejsze postacie

- Józef Piłsudski – Legiony Polskie i działalność niepodległościowa;
- Roman Dmowski – działalność polityczna na rzecz sprawy polskiej;
- Ignacy Jan Paderewski – pianista, polityk i ambasador sprawy polskiej za granicą;
- Józef Wybicki – autor słów Mazurka Dąbrowskiego.

5. Rok 1918 i symbole niepodległości

- 1918 jako rok odzyskania przez Polskę niepodległości po 123 latach zaborów;
- 11 listopada 1918 r. i znaczenie Narodowego Święta Niepodległości;
- barwy narodowe, godło i Mazurek Dąbrowskiego; rozpoznawanie podstawowych symboli narodowych.

Granica zakresu – klasy IV–VI

- bez szczegółowego przebiegu powstań narodowych i bitew I wojny światowej;
- bez szczegółowych programów ugrupowań politycznych i nazw licznych organizacji;
- bez pełnej historii walk o granice oraz bez historii politycznej II Rzeczypospolitej.

VII–VIII**POZIOM 2 • KLASY 7–8**

Pełny poziom 1 + orientacje polityczne, sprawa polska w czasie wojny i początki walki o granice

1. Zakres kumulatywny

- obowiązuje cały zakres dla klas IV–VI, w tym zabory, najważniejsze postacie, I wojna światowa, Legiony i wydarzenia listopada 1918 r.

2. Powstania i polityka zaborców

- powstanie listopadowe 1830–1831 i powstanie styczniowe 1863–1864 – przyczyny, charakter walki i podstawowe skutki;
- rusyfikacja, germanizacja i autonomia Galicji; przykłady działań służących zachowaniu polskości;
- praca organiczna i praca u podstaw – ogólne znaczenie jako formy wzmacniania społeczeństwa.

3. Dwie główne drogi polityczne do niepodległości

- Józef Piłsudski – orientacja antyrosyjska, organizacje strzeleckie, Legiony Polskie, I Brygada;
- Roman Dmowski – orientacja na państwa Ententy, Komitet Narodowy Polski i działalność dyplomatyczna;
- Ignacy Jan Paderewski – działalność na rzecz poparcia sprawy polskiej na Zachodzie.

4. Sprawa polska podczas I wojny światowej

- Ententa i państwa centralne – podstawowy podział stron konfliktu;
- Akt 5 listopada 1916 r.; kryzys przysięgowy 1917 r.; internowanie Piłsudskiego w Magdeburgu;
- 13. punkt programu prezydenta USA Thomasa Woodrowa Wilsona dotyczący niepodległej Polski.

5. Odbudowa państwa i walka o granice

- Rada Regencyjna; powrót Piłsudskiego do Warszawy 10 listopada 1918 r.; przekazanie mu władzy wojskowej 11 listopada;
- odzyskanie niepodległości jako proces, a nie pojedyncze wydarzenie jednego dnia;
- powstanie wielkopolskie 1918–1919; konflikt polsko-ukraiński o Lwów i Galicję Wschodnią – podstawowe znaczenie;
- wojna polsko-bolszewicka i Bitwa Warszawska 1920 r. – wyłącznie podstawowe znaczenie dla obrony niepodległości.

6. Praca ze źródłem

- chronologia, prosta mapa historyczna, fotografia, plakat, krótka odezwa lub fragment dokumentu;
- porównywanie działań wojskowych, politycznych i dyplomatycznych oraz rozpoznawanie najważniejszych postaci.

Granica zakresu – klasy VII–VIII

- bez szczegółowych przebiegów bitew, struktur wszystkich ugrupowań i pełnych programów politycznych;
- bez szczegółowej historii plebiscytów i powstań śląskich;
- bez historii politycznej II Rzeczypospolitej po ukształtowaniu państwa.

LO/TECH

POZIOM 3 • LICEUM I TECHNIKUM

Pełny poziom 1 i 2 + pogłębiona analiza dróg do niepodległości i kształtowania granic

1. Zakres kumulatywny

- obowiązuje pełny zakres poziomów 1 i 2 wraz z wymaganymi postaciami, wydarzeniami, pojęciami i umiejętnościami źródłowymi.

2. XIX-wieczne drogi do niepodległości

- walka zbrojna, działalność konspiracyjna, praca organiczna, działalność społeczna, polityczna i kulturalna;
- powstanie listopadowe, Wielka Emigracja jako zjawisko polityczne i kulturowe, powstanie styczniowe i represje popowstaniowe;
- rusyfikacja, germanizacja i autonomia Galicji – porównywanie warunków życia Polaków w trzech zaborach.

3. Orientacje i organizacje niepodległościowe

- koncepcja Józefa Piłsudskiego i koncepcja Romana Dmowskiego – podobieństwa, różnice i zmiany wynikające z sytuacji wojennej;
- organizacje strzeleckie, Legiony Polskie, Polska Organizacja Wojskowa, Komitet Narodowy Polski;
- Armia Polska we Francji (Błękitna Armia) i Józef Haller – podstawowa rola.

4. Międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej

- konflikt państw zaborczych podczas I wojny światowej; Akt 5 listopada; kryzys przysięgowy;
- rewolucje w Rosji i osłabienie państw zaborczych; przystąpienie USA do wojny; 13. punkt Wilsona;
- klęska państw centralnych i rozpad Austro-Węgier jako czynniki sprzyjające odbudowie Polski.

5. Listopad 1918 i tworzenie władz odrodzonego państwa

- Rada Regencyjna i Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej w Lublinie; Ignacy Daszyński;
- powrót Piłsudskiego 10 listopada, przejęcie władzy wojskowej 11 listopada i tworzenie centralnych władz państwa;
- 11 listopada jako data symboliczna – rozumienie procesu odbudowy państwa w szerszym kontekście.

6. Ustalanie granic i międzynarodowe uznanie

- powstanie wielkopolskie; konflikt polsko-ukraiński o Lwów i Galicję Wschodnią;
- wojna polsko-bolszewicka, Bitwa Warszawska i pokój ryski – przyczyny, znaczenie i podstawowe skutki;
- plebiscyty na Warmii, Mazurach i Powiślu; powstania śląskie i plebiscyt na Górnym Śląsku – ogólny przebieg i rezultat;
- konferencja pokojowa w Paryżu, Roman Dmowski i Ignacy Jan Paderewski, traktat wersalski – znaczenie dla Polski.

7. Analiza źródeł i ikonografii

- mapa historyczna, fragment dokumentu lub przemówienia, fotografia, plakat propagandowy, odezwa i oś czasu;
- rozpoznawanie i przyporządkowanie: Józef Piłsudski, Roman Dmowski, Ignacy Jan Paderewski, Józef Haller, Ignacy Daszyński, Thomas Woodrow Wilson, Józef Wybicki.

Granica zakresu – LO/TECH

- bez pełnej historii politycznej II Rzeczypospolitej, przewrotu majowego, sanacji, konstytucji jako odrębnego działu i polityki gospodarczej lat 20. i 30.;
- bez szczegółowych planów operacyjnych bitew i pełnych struktur partyjnych; obowiązuje znaczenie wydarzeń dla odzyskania, obrony i utrwalenia niepodległości.

Podstawa konstrukcji zakresu: zamknięty sylabus konkursowy Synapsy. Zakres stanowi twardą granicę arkusza i nie wymaga jednej konkretnej lektury ani podręcznika.